

Mirk Szidónia-Kata

Magyar–román vegyes házasságok Zabolán a polgári anyakönyvek tükrében

A felekezeti és etnikai vegyes házasságok jelenségének vizsgálata egyre fontosabb helyet foglal el a magyar társadalomtudományi kutatásokban. Maga a jelenség nem új keletű, hiszen a többnemzetiségű és többfelekezeti Magyarországon az etnikailag, illetve felekezeti vegyes területeken a családon belüli bezárkózás (etnikai, illetve felekezeti *endogámia*) mellett már a 19. században találkozunk a kifele való nyitással is (vagyis az etnikai, illetve felekezeti *exogámiával*).

Az utóbbi évtizedekben jelentősen megnövekedett tudományos érdeklődés háttérben egyrészt az állhat, hogy a 20. század második felében mintegy „tiltott” témának számított, másrészt pedig az, hogy a kutatók felismerték: a vegyes házasságok jelensége jóval elterjedtebb, mint eddig sejtették. Ennek eredményeképpen számottevő néprajzi, antropológiai, szociológiai, nyelvészeti kutatás szerveződött e tematika köré.

A kezdeti, 20. század eleji kutatások, tanulmányok főleg nemzetföltő szándékkal íródtak, érdemük inkább az összegyűjtött adathalmazokban, s nem a kutatási hipotézisük felállításában, illetve ennek igazolásában rejlik.¹ A 20. század végi, 21. század eleji demográfiai, szociológiai elemzések leginkább a népszámlálási, népmozgalmi adatokra támaszkodva vizsgálják a családok nemzetiségi és felekezeti

¹ RÁMNEANȚU 1937. 317–338. A szerző „kiváló minőségű adatanyagát” sajnos csak fajbiológiai szempontból elemezte. Szintén az ő nevéhez fűződnek azok a vérvizsgálatokon alapuló kutatások, melyek a székelyek és a moldvai csángók román eredetét kívánták bizonyítani. Lásd bővebben RÁMNEANȚU 1943. 51–56. Mikó Imre 1932-ben megjelent tanulmányában (MIKÓ 1998.) külön fejezetet szentel a „kétnemzetiségű családoknak”; a vizsgált községek házassági kimutatásait (1910 és 1930 között) az egyházi anyakönyvekből állítja össze. Szórvány környezetben vizsgálja a magyar–román vegyes házasságokat 1898 és 1938 között Kállay Ernő is, mintegy reflektálva Rámneanțu 1937-ben megjelent írására. Lásd: KÁLLAY 1944. 149–162. Példa nélküli az az 1942 és 1944 között elvégzett észak-erdélyi szociológiai felmérés, melynek anyagát a ’80-as évek közepén fedezték fel. A kérdőíves felmérés Észak-Erdély 709 településén 12 852 családot érintett. A családlapok alapján meg lehetett állapítani, hogy a vizsgálat a magyar és a vegyes (magyar–román, román–magyar) családokra terjedt ki. A feldolgozás eredményeiről Tóth Pál Péter 1996-ban számolt be első ízben (TÓTH 1996. 271–314.), majd ugyanő 1999-ben külön kötetben ismerteti ezeket (TÓTH 1999.).

összetevőit.² Újabb lendületet kap az asszimiláció-kutatás,³ valamint az identitás szerteágazó problematikájának több szempontú elemzése.

Az utóbbi évek kutatásai arra is irányultak, hogy az interetnikus folyamatokat olyan közösségi szinten vizsgálják, mint a család. Az együttélési modellek feltérképezésével⁴ a kutatók úgy gondolták, hogy lehetővé válik két vagy több mikrotársadalom bonyolult kapcsolatrendszerének áttekintése is. Véleményem szerint ezek a kutatások lehetővé teszik az etnikai kapcsolatok dinamikájának aprólékos elemzését, ugyanakkor hitelesebb képet alkothatunk a vizsgált jelenség jellemzőiről. A párválasztás, a házasság ugyan egyéni döntés függvénye, de meglátásom szerint a párválasztási preferenciák tükrözik egyben azokat a közösségi normákat is, amelyek szabályozzák a csoportok közti együttélést. Az etnikai és felekezeti vegyes házasságok kutatása nem került el a román társadalomkutatók figyelmét sem.⁵ Egyik legújabb kiadvány, amely ezt a tematikát járja körül, 2005-ben jelent meg Aradon. A kötet 16 tanulmányt tartalmaz, találunk benne egyházi jogi kérdésekkel foglalkozót, felméréseken alapulókat és elméleti írásokat is.⁶

Az alábbiakban a háromszéki Zabolán folytatott kutatásaim részeredményeit mutatom be, pontosabban a felekezeti és etnikai vegyes házasságok arányának alakulását követem végig a polgári anyakönyvek adatsoraira támaszkodva, 1895-től 1996-ig. A korábbi anyakönyves kutatások, elemzések eredményei⁷ is azt mutatják, hogy a lakosság házassági preferenciája a felhasznált forrásokból mérhető, számszerűsíthető, s az így kapott adatok elemezhetőek.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a kutatási téma átfogóbb elemzéséhez, bemutatásához elengedhetetlenül szükséges lesz még az egyházi anyakönyvek feldolgozása is, valamint interjúk, csoport-interjúk, személyes beszélgetések készítése etnikailag vegyes házasságban, vegyes családban élő személyekkel.

² VARGA E. 1996. 81–138. *A Magyar Kisebbség* folyóirat 2002/4. számát a 2002. évi romániai népszámlálásnak szentelte. A vitaindító tanulmány Varga E. Árpád: *A romániai magyar népesség csökkenésének okairól. Néhány demográfiai szempont a 2002. évi népszámlálás előzetes közleményének értékeléséhez* című írása. VARGA E. 2002. 3–16. A hozzászólók között volt többek között SZILÁGYI N. 2002. 64–96. (*Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra*), VERES 2002. 97–108. (*A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról*), HORVÁTH 2002. 24–35. (*A migráció hatása a népesség előszámítására*), KISS 2002. 36–59. (*A népességfogyás „kontextusa”*), SEBŐK 2002. 59–63. (*Hozzászólás VEÁ vitaindító előadásához*). A vegyes házasságok témához lásd még: HORVÁTH 2004. 235–256.; KISS é. n. (kézirat)

³ GYÁNI 1993. 18–28. Uő: 1995. 101–113.; BINDORFFER 2002. 11–31.; BICZÓ 2004.

⁴ POZSONY – ANGHEL 1999.

⁵ NEGROȚIOIU 1973. 640–650.; HALUS 1996.

⁶ BOLOVAN – PĂDUREAN 2005.

⁷ ŐRSI 1978. 203–213.; Uő: 1983. 31–54.; ILYÉS 1998. 285–299.; ZANA 2000.

Zabola jelenleg magyarok, románok és cigányok által lakott település. A falu etnikai arculata az eltelt 150 év folyamán változásokon ment keresztül, de az arányokat tekintve mindvégig magyar többségű maradt. A felekezeti megoszlás sem változott számottevően, református, római katolikus és ortodox felekezetek között oszlik meg a lakosság.

A magyar–román etnikai folyamatok iránya a falu gazdasági, társadalmi, történelmi beágyazottságának tanulmányozásával, valamint a demográfiai folyamatok felméréseivel ismerhető meg. Az etnikai folyamatok alakulását a vizsgált településen erőteljesen meghatározták a többség–kisebbség viszonyrendszerében bekövetkezett változások, amelyek a társadalom különböző alrendszerében belül, bizonyos időintervallumokban nem egyidejűleg jelentkeztek.

A két világháború közötti időszakban a falu legfontosabb etnikai meghatározó népessége a magyarság volt, amely az első világháborút lezáró békeszerződések következtében traumaként élte meg a többségiből kisebbségi helyzetbe való kerülést. S habár kezében összpontosult a gazdasági szféra irányítása, a község adminisztratív élete román igazgatás alatt folyt. A két etnikum közti viszonyt „jogi-adminisztratív” aszimmetria jellemezte ebben a periódusban, melyben a románság volt felül, a magyarság alul.

A második világháború időszaka alatti „magyar világban” valamelyest visszarendeződtek a trianoni szerződés előtti erőviszonyok. A többség–kisebbség viszonyát még erősebb aszimmetria jellemezte, mivel az ismét többségi helyzetbe került magyarság a társadalom és gazdaság minden területének erőforrásait birtokolta.

Az 1945 utáni rendszerváltás következtében a magyarság teljesen háttérbe szorult, kisebbségbe került az élet minden területén, csupán számbeli fölényét őrizte meg.

Talán legérdekesebb periódus e viszony vizsgálatában az 1990-től napjainkig tartó. Jelenleg a két etnikum közel azonos arányban szerepel a nemzetiségi megoszlásban, de a többség–kisebbség viszonyrendszer egyetlen szférájában sem beszélhetünk szimmetrikus viszonyokról. A politikai szférát a magyarság uralja (magyar a polgármester, az alpolgármester), s a románságnak nehéz megélnie, hogy államalkotó nemzetként, több mint negyven év után, országhatárok módosítása nélkül kerül kisebbségbe. A „többség a kisebbségben” traumája megfertőzi a két etnikum közti kapcsolatot, megakadályozza, hogy olyan csatornák alakuljanak ki, melyek átjárhatóbbakká tennék e bonyolult viszonyrendszert. Az etnikai határok hozzájárulhatnak konfliktusok kialakulásához is, ha a csoportok tagjai kizárási technikák révén hozzák léte és tartják fenn a határokat: például a csoportok közötti gazdasági kapcsolatok korlátozása, vagy a házasságkötés megnehezítése.

A párválasztásra vonatkozó javaslatok vagy követelések alapján megkülönböztethetünk lokális, társadalmi, felekezeti és etnikai endogám, illetve exogám közösségeket. Tiszta endogám, illetve exogám falvakról, vidékekről nem beszélhetünk,

inkább csak tendenciákról, melyek általában együttesen jelentkeznek: például lokális-társadalmi endogamiáról, amikor egy településen belül azonos társadalmi rétegből történik a párválasztás; vagy társadalmi-felekezeti endogamiáról, amikor az egy felekezethez tartozók azonos társadalmi csoportból választanak élettársat. A vizsgált településen a múlt század végéig a négy fent említett endogám tendencia együttesen jelentkezett.

A polgári házasság bevezetése (1894) előtt Magyarországon a házasságra vonatkozóan nyolcféle jogrendszer volt érvényben: a római katolikus egyház hívei számára a kánonjog, a magyarországi ágostai evangélikusok és reformátusok joga, az erdélyi ágostai hitvallásúak joga, az erdélyi reformátusok joga, az unitáriusok joga, a görögkeleti szerb egyház joga, a magyarországi izraelitákra vonatkozó házassági jog és az erdélyi és fiumei izraelitákra vonatkozó jog.⁸ A felekezeti házasságjogok rendszerének kialakulása elsősorban azzal függ össze, hogy a kereszténység elterjedése után a házasságkötés szabályozását a rendi és területi partikularizmus mellett az egyházi jog határozta meg. Állami dekrétumok, rendelkezések is azt a gyakorlatot szilárdították meg, hogy minden házasságkötés az egyház színe előtt történjen, valamint a házassági ügyekben egyházi szabályok szerint egyházi bíróság járjon el.⁹ Az egyház felismerte a házasság körüli törvényhozás birtokának jelentőségét, horderejét, a házasság vallási mozzanata alapján (ez többek között a házasságnak szentséggé emelésében jut kifejezésre),¹⁰ és igyekezett a házassági törvényhozást a saját hatáskörében megtartani.¹¹

A polgári házasság bevezetését a 19. századi magyar politikusok (főleg a liberálisok) több kiemelkedő egyénisége már évtizedek óta igyekezett keresztülvinni.¹² A polgárok jogegyenlőségének érvényesítése miatt is szükségesnek tartották, hogy a „sokféle felekezeti házasságjog helyett egységes állami szabályozás érvényesüljön.”¹³ Ennek és az e jogviszonyból származó ügyekre nézve állami *jurisdiction*nak a bevezetésével a törvényhozó a házassági jogot teljes egészében a polgári jog részévé tette.¹⁴ Érintetlenül maradtak a vallási kötelezettségek, azaz az

⁸ TÁRKÁNY SZÜCS 1981. 99.

⁹ Lásd: Könyves Kálmán és Mátyás király rendelkezései. Forrás: CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis.

¹⁰ A házasság szentsége a házassági szerződés természetes intézményét természetfeletti síkra emeli. A házasság szentségi voltát a II. lateráni zsinat mondta ki 1139-ben.

¹¹ HERGER 2000.

¹² Deák Ferenc már 1868-ban az érvényben levő felekezeti házasságjog visszásságaira hívta fel a figyelmet, a házasságot a modern polgári állam jogrendjének egyik alapvető intézményeként értékelte.

¹³ KULCSÁR 2001.

¹⁴ Végül 1894 decemberében az uralkodó szentesítette a kötelező polgári házasságot. 1894. évi XXXI. tc. A házassági jogról. Forrás: CompLex Kiadó Kft. 1000 év törvényei internetes adatbázis.

állam lehetőséget biztosított állampolgárainak arra, hogy a jogi normáknak való megfelelés után szabadon tölthessék be vallásuk előírásait.¹⁵ A polgári anyakönyvvezetést 1895 októberében vezették be.

Ezen anyakönyvek adatsorai alapján megállapíthatjuk, hogy Zabolán legkorábban a lokális endogámia vesztett jelentőségéből, amint az *1. ábra* adatsoraiból is kiténik:

Év	Házasságkötések száma	Egyik házastárs máshonnan való
1895	8	3
1896	30	7
1897	23	12
1898	39	17
1899	25	14
1900	33	19
1901	32	18
1902	14	8
1903	29	17
1904	37	15
1905	29	19

1. ábra

A századvégen már nagy arányú a más helységi élettárral kötött házasságok száma, amely arány a 20. században folyamatosan emelkedő tendenciát mutat (*2. ábra*).

Év	Házasságkötések száma	Egyik házastárs máshonnan való
1910–20	337	142
1920–30	312	152
1930–40	237	92
1940–50	286	103
1950–60	337	171
1960–70	298	204

2. ábra

¹⁵ HERGER 2000.

Az adatok segítségével a falu házassági körzetét is fel lehetett térképezni. Megállapíthatjuk, hogy Zabola a környezetében elhelyezkedő több kisebb faluval alkotott szorosabb endogám egységet, leggyakrabban Páváról, Szörccséről és Tamásfalváról hoztak élettársat. E házassági körzet a 20. század hatvanas éveitől kezd kiszélesedni, amikor a fiatalok a közeli városokban kezdenek munkát vállalni, s ezáltal több lehetőségük adódik ismerkedni is. Összehasonlítva a két etnikum párválasztási terét, megállapíthatjuk, hogy a románságé sokkal kiterjedtebb, mint a magyarságé. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a környező falvakban csekély számú román lakosság élt, így a falu „partnertartaléka” rövid idő alatt elapadt, s szükségszerűvé vált a párválasztási tér kitágítása.

A társadalmi endogámia jelenlétéről csak az emlékezet alapján szerezhetünk tudomást, hiszen az anyakönyvek nem tüntetnek fel ilyen jellegű adatokat. Az elbeszélések alapján az első világháborúig jelentős szerepet játszott a vagyoni állapot mellett a származás is. A család eredetét nemcsak számon tartották, de tiltások is megfogalmazódtak a párválasztás során, ha eltérő származásúak voltak a felek.

Visszatérve a felekezeti házasságjogokra, a felsorolt jogrendszerek közül legjelentősebb szerepe a kánonjognak volt, amely a római katolikus egyház hívei számára határozta meg a házasságkötés szabályait. A vegyes házasság fogalma pontosan meghatározott a latin egyházjogban,¹⁶ és külön fejezet foglalkozik e kérdéskörrel.¹⁷

Zabolán az egyházi hovatartozás hosszú ideig döntő volt a házastárs megválasztásában, a 19–20. század fordulóján azonban már a házasságkötések jelentős hányada felekezetiileg vegyes volt (3. ábra).

Év	Házasságkötések	Felekezetiileg vegyes házasságok
1895	8	5
1896	30	9
1897	23	10
1898	39	15
1899	25	8
1900	33	12
1901	32	15
1902	14	5

¹⁶ „Vegyes házasságnak (*matrimonium mixtum*) az olyan házasságot nevezzük, mely két keresztény között jön létre, akik közül az egyiket a katolikus egyházban keresztelték vagy kereszttség után oda felvették, és onnan formális aktussal nem távozott, a másik pedig olyan egyháznak vagy egyházi közösségnek a tagja, mely nincs teljes közösségben a katolikus egyházzal.” ERDŐ 2000. 111–119.

¹⁷ Az egyházi törvénykönyv. ERDŐ 1983. VI. fejezet.

Év	Házasságkötések	Felekezetileg vegyes házasságok
1903	29	9
1904	37	15
1905	29	12

3. ábra

Az azonos nemzetiségűek, de eltérő vallásúak közötti házasság esetében ebben az időszakban már csak a római katolikus egyházjogi előírások formái betartása volt a fontos: engedélyt kellett kérni, valamint a katolikus félnek ki kellett jelentenie, hogy gyermekeit a katolikus egyházban kereszteli, s ebben a szellemben neve-li. Ha ezt nem volt hajlandó megtenni, s például olyan megállapodást kötött, hogy a gyermekek az azonos nemű szülő vallását követik, a helyi ordináriusnak nem szabadott megadnia az engedélyt a házasságkötéshez.¹⁸

Mivel a magyarság és a románság különböző egyházakhoz tartozott, a vallási endogámia az etnikai keveredést a házasodás révén hosszú időn át rendkívül meg-nehezítette. Ezekben az esetekben a felekezeti exogámia egyben etnikai exogámiát is jelentett.

A vizsgált településen a magyar–román vegyes házasságok kezdete a 19. század végéig nyúlik vissza, az első vegyes házasságot 1896-ban kötötték. A két világhá-ború közötti időszakban a vegyes házasságok aránya alacsony, mindössze 3,44%-a a házasságkötéseknek. Figyelemre méltó azonban a házastársak nemzetisége és neme szerinti megoszlás. Láthatjuk, hogy a román férfiak nagyobb számban vettek feleségül magyar nőket, mint a magyar férfiak román nőket (4–5. ábrák). Ennek ma-gyarázatára nem támaszkodom csupán a statisztikai adatokra, segítségemre szol-gálnak azok a terepen készített interjúk is, amelyekben a két közösség véleménye fogalmazódik meg e jelenségről. Mindkét mikrotársadalom tagjai hangsúlyozták, hogy e házasságkötések többsége főleg anyagi megfontoláson alapult. Ettől füg-getlenül, a magyar közösség sokkal nagyobb mértékben ítélte el a más nemzeti-ségűekkel házasságot kötő tagjait, mint a román. A románság szívesen fogadta be még ekkor – nemtől függetlenül – a magyar házastársakat, nem fogalmazódtak meg tiltások ezzel kapcsolatban, hiszen legtöbb esetben gazdasági felemelkedést jelentett a magyar nemzetiségűvel kötött házasság, mivel abban az időszakban a gazdasági szférát majdnem teljes mértékben a magyarság „uralta”.

¹⁸ Sok esetben a házasság megkötése után csak ez a polgári világi norma lesz a meghatározó: a fiúk az apa, a lányok az anya vallását követik.

Év	Össz.	Etnikailag vegyes házasságok száma	Férj nemzetisége magyar	Férj nemzetisége román
1920	22	-	-	-
1921	27	2	1	1
1922	29	2	-	2
1923	37	-	-	-
1924	32	1	-	1
1925	28	3	2	1
1926	40	2	-	2
1927	20	1	-	1
1928	32	1	1	-
1929	33	-	-	-
1930	34	-	-	-
1931	27	1	-	1
1932	28	1	-	1
1933	15	1	-	1
1934	32	1	-	1
1935	34	1	1	-
1936	25	-	-	-
1937	25	2	1	1
1938	20	-	-	-
1939	12	-	-	-

4. ábra

Házasságkötések száma	Etnikailag vegyes házasságok		Férj nemzetisége magyar		Férj nemzetisége román	
	száma	% az összházasságokon belül	száma	% a vegyes házasságokon belül	száma	% a vegyes házasságokon belül
552	19	3,44	6	31,5	13	68,42

5. ábra

A házastársak nemének, nemzetiségének és származásának arányait összevetve érdekes információk birtokába juthatunk. A vizsgált periódusban a vegyes házasságra lépő tizenhárom román férj közül hét „idegen”, vagyis máshonnan való (5. ábra). Származási helyüket figyelembe véve (többnyire Kárpátokon túli települések) megállapíthatjuk, hogy a lokális exogámia sokkal nagyobb arányban jelentkezik a vegyes házasságok esetében, mint az összházasságokon belül.

Időszak	Máshonnan származó házastársak száma	Magyar férj	Román férj	Magyar feleség	Román feleség
1920–40	12	3	7	2	-

6. ábra

A második világháború alatti magyar világban mindössze egy vegyes házasságot jegyeztek fel, melyben a férj nemzetisége román, a felesége magyar volt (7. ábra). A vegyes házasságok arányának e nagymértékű csökkenése egyrészt a román lakosság elköltözésének, másrészt pedig a többségbe került magyarság bezárkózásának köszönhető.

Év	Házasságkötések száma	Etnikailag vegyes házasságok	Férj nemzetisége magyar	Férj nemzetisége román
1940	16	1	-	1
1941	51	-	-	-
1942	26	-	-	-
1943	18	-	-	-
1944	16	-	-	-

7. ábra

1948-tól az állami anyakönyvek már nem tüntetik fel a felekezeti hovatartozást, csak a nemzetiséget, így a felekezeti és etnikai endogámia további összefüggéseit csak az egyházi anyakönyvek feldolgozása után lehet feltárni.

A második világháborút követő időszakban a vegyes házasságok aránya majdnem kétszeresére emelkedett a világháborút megelőző időszakhoz képest: 3,44%-ról 5,64%-ra. Az erőltetett iparfejlesztésen alapuló urbanizáció nagyfokú

mobilitással járt együtt. A falubeli fiatalokat megfosztották korábbi megélhetési lehetőségeiktől, s ezáltal városi központokba kényszerültek. A magyar fiatalok többsége le is telepedett, a románság viszont inkább a mindennapos ingázást választotta. A magyarok főleg Kézdivásárhely felé irányultak, a románok pedig Kovászna felé, ahol elég nagy arányú volt már akkor is a román etnikum létszáma. A két vegyes házassági típus – magyar férfi, román nő és román férfi, magyar nő – közül még mindig az utóbbi szerepelt nagyobb arányban a megoszlásban, de csak enyhe túlsúllyal (8–9. ábrák).

Ebben az időszakban nagyobb számban telepedtek le román nemzetiségűek a faluba, ami kihatott a románság párvalasztási terének szűkülésére is.

Év	Házasságkötések száma	Etnikailag vegyes házasságok	Férj nemzetisége magyar	Férj nemzetisége román
1945	23	-	-	-
1946	26	1	-	1
1947	24	-	-	-
1948	38	-	-	-
1949	33	3	-	3
1950	31	2	1	1
1951	37	-	-	-
1952	41	1	-	1
1953	36	2	1	1
1954	30	1	-	1
1955	32	2	1	1
1956	34	3	3	-
1957	30	1	1	-
1958	33	1	-	1
1959	25	1	-	1
1960	39	1	-	1
1961	32	2	2	-
1962	34	6	-	6
1963	29	2	1	1
1964	33	-	-	-
1965	27	2	-	2

Év	Házasságkötések száma	Etnikailag vegyes házasságok	Férj nemzeti-sége magyar	Férj nemzeti-sége román
1966	28	3	1	2
1967	21	2	-	2
1968	27	1	1	-
1969	31	-	-	-
1970	36	3	3	-
1971	32	1	1	-
1972	36	2	-	2
1973	30	2	1	1
1974	27	2	2	-
1975	31	3	1	2
1976	29	-	-	-
1977	39	2	-	2
1978	28	3	2	1
1979	28	1	1	-
1980	34	1	1	-
1981	25	4	2	2
1982	27	-	-	-
1983	26	5	4	1
1984	24	-	-	-
1985	40	5	3	2
1986	29	1	1	-
1987	20	1	1	-
1988	23	2	1	1
1989	28	2	1	1

8. ábra

Házasságkötések száma	Etnikailag vegyes házasságok		Férj nemzetisége magyar		Férj nemzetisége román	
	száma	% az összházasságokon belül	száma	% a vegyes házasságokon belül	száma	% a vegyes házasságokon belül
1366	77	5,64	34	44,1	43	55,8

9. ábra

A máshonnan származó felek aránya valamivel alacsonyabb, mint az első vizsgált periódusban (10. ábra), de a házastársak nemének és nemzetiségének aránya gyökeresen más tendenciákat mutat: az „idegenek” majdnem fele román nemzetiségű nő, amelynek magyarázatát szintén a mobilizációs hullámra vezethetjük vissza.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a nemzetiségi hovatartozás mindkét mikro-társadalom tagjainak párválasztásában nagyon fontos szerephez jut, mindkét részről erőteljes tiltások fogalmazódnak meg, és nehézségekkel jár az új tagok befogadása is.

Időszak	Máshonnan származó házastársak száma	Magyar férj	Román férj	Magyar feleség	Román feleség
1945–1989	40	4	13	5	18

10. ábra

Az 1989-es események utáni periódusban csökkenő tendenciát mutat a vegyes házasságok aránya: 5,64%-ról 4,2%-ra esett vissza (11–13. ábrák). A két, etnikailag vegyes családtípus aránya megfordul, a magyar férj és román feleség összetételű kerül túlsúlyba.

Ebben az időszakban mindkét etnikum élettere kitágul, átrendeződik a többség–kisebbség viszonyrendszere. A társadalomban végbemenő változások életmódbeli változásokkal is együtt járnak, a párválasztásban egyre kisebb jelentőséggel bír a nemzetiségi hovatartozás, s fontosabbá válik a gazdasági státus, a vagyoni helyzet.

Év	Házasságkötések száma	Etnikai vegyes házasságok	Férj nemzetisége magyar	Férj nemzetisége román
1990	21	1	1	-
1991	27	1	1	-
1992	28	1	1	-
1993	21	2	-	2
1994	33	-	-	-
1995	24	2	1	1
1996	34	1	1	-
1997	26	1	1	-

11. ábra

Házasságkötések száma	Etnikai vegyes házasságok		Férj nemzetisége magyar		Férj nemzetisége román	
	száma	% az összházasságokon belül	száma	% a vegyes házasságokon belül	száma	% a vegyes házasságokon belül
214	9	4,2	6	6,6	3	3,3

12. ábra

Év	Máshonnan származó felek száma	Magyar férj	Román férj	Magyar feleség	Román feleség
1990–1997	5	-	1	1	3

13. ábra

Amint jeleztem korábban, jelen dolgozatban csak részeredményekről számoltam be. Azt gondolom, hogy a vegyes házasságok vizsgálatakor egy településen belül nem lehet szembeállítani a kvantitatív és a kvalitatív paradigmákat, ehelyett arra kell törekedni, hogy ezeket kombinálva jussunk el a jelenség átfogó értelmezéséhez. Osztom Horváth István véleményét, aki szerint a felekezeti és

etnikai vegyes házasságok „egyszerre strukturális és szocio-kulturális meghatározottságú jelenségek”¹⁹: strukturálisak, mert statisztikailag is leírhatóak, szocio-kulturálisak, mert értékrendről, identitásról, csoportkohézióról is szólnak, pontosabban arról, hogy a párválasztásban milyen mértékben fontos a házastárs felekezete, illetve nemzetisége. A továbbiakban feldolgozandó egyházi anyakönyvek és a készítendő interjúk (ezek az eredmények kevésbé lesznek számszerűsíthetők és mérhetők, mint a statisztikai adatok, de ugyanakkor mélyebb, árnyaltabb ismeretek megszerzésére irányulnak) adatait összesítve és a fentiekkel összevetve meglátásom szerint sikerül majd a tematikát a maga szélességében és mélységében leírni, bemutatni.

Irodalom

BICZÓ Gábor

2004 Asszimilációkutatás – elmélet és gyakorlat. *MTA PTI Etnoregionális Kutatóközpont Munkafüzetek*, 96. Budapest.

BINDORFFER Györgyi

2002 Asszimiláció és túlélés. In: Kovács Nóra – Szarka László (szerk.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és identitás témaköréből*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 11–31.

BOLOVAN, Ioan – PĂDUREAN, Corneliu (coord.)

2005 *Căsătoriile mixte în Transilvania, secolul XIX și începutul secolului XX*. Edit. Univ. Aurel Vlaicu, Arad.

ERDŐ Péter

2000 A vegyes házasságok szabályozása a mai latin egyházjogban. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Catholica Latina*, XLV. 1. 111–119.

ERDŐ Péter (szerk.)

1983 *Az egyházi törvénykönyv. Codex Juris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*. VI. fejezet.

GYÁNI Gábor

1993 Az asszimiláció fogalma a magyar társadalomtörténetben. *Valóság*, 4. 18–28.

1995 Etnicitás és akkulturáció a századfordulás Budapesten. *Regio*, 6. 1–2. 101–113.

HALUS, Radu

1996 Caracteristici ale componentei gospodăriilor și familiilor după naționalitate. *Revista Română de Statistică*, XLV. 10.

¹⁹ HORVÁTH 2004. 235–256.

HERGER Csabáné, dr.

2000 A házassági jogalkotási és jogalkalmazási hatáskör helye az állam és az egyház közötti kapcsolatban. *Jogelméleti Szemle*, 3.

Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/herger3.html>

HORVÁTH István

2002 A migráció hatása a népesség előszámítására. *Magyar Kisebbség*, 4. 24–35.

2004 Az etnikailag vegyes házasságok az erdélyi magyar lakosság körében: 1992–2002. In: Kiss Tamás (szerk.): *Népesedési folyamatok az ezredfordulón Erdélyben*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 235–256.

ILYÉS Zoltán

1998 Az exogámia hatása három román eredetű Csík megyei havasi telep anyanyelvi állapotára és etnikus identitására. *Demográfia*, 41. 2–3. 285–299.

KÁLLAY Ernő

1944 Magyar–román vegyesházasságok négy erdélyi községben. *Hitel*, IX. 3. 149–162.

KISS Tamás

2002 A népességfogyás „kontextusa”. *Magyar Kisebbség*, 4. 36–59.

é. n. Az interetnikus vegyes házasságok és az asszimiláció a demográfiai modellekben betöltött helye. Kézirat. Elhangzott a Regionalitás, közösségépítés, szórványgondozás című konferencián, Zsobokon, 2006. június 8–11.

KULCSÁR Árpád

2001 A polgári házasság. *Hetek*, V. 20.

Forrás: epa.oszk.hu/00800/00804/00165/10323.html

MIKÓ Imre

1998 *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

NEGROȚIOIU, Valentina

1973 Forme de conviețuire interetnică în județul Mureș. *Viitorul social*, 3. 640–650.

ÖRSI Julianna

1978 Karcag házassági kapcsolatai a 18–19. században. *Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve*, 203–213.

1983 Endogámia és exogámia Magyarországon a XVIII–XX. században. In: Novák László – Ujváry Zoltán (szerk.): *Lakodalom. Folklor és etnográfia*, 9. Debrecen, 31–54.

POZSONY, Ferenc – ANGHEL, Remus Gabriel (red.)

1999 *Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala*. Asociația Etnografică „Kriza János”, Cluj-Napoca.

RÂMNEANȚU, Petru

1937 Problema căsătoriilor mixte în orașele din Transilvania în perioada de la 1920–1937. *Buletin eugenic și biopolitic*, 8–9. 317–338.

1943 Grupele de sînge la ceangăii din Moldova. *Buletin eugenic și biopolitic*, XIV. 1–2. 51–56.

SEBŐK László

2002 Hozzászólás Varga E. Árpád vitaindító írásához. *Magyar Kisebbség*, 4. 59–63.

SZILÁGYI N. Sándor

2002 Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra. *Magyar Kisebbség*, 4. 64–96.

TÁRKÁNY SZÜCS Ernő

1981 *Magyar jogi népszokások*. Budapest.

TÓTH Pál Péter

1996 A magyar és a vegyes (magyar–román, román–magyar) családok szociológiai-demográfiai helyzete Észak-Erdélyben 1942–1944 között. *Erdélyi Múzeum*, 58. kötet, 3–4. 271–314.

1999 *Szórványban*. Püski Kiadó, Budapest.

VARGA E. Árpád

1996 A családok nemzetiségi és felekezeti összetétele Romániában az 1992. évi népszámlálás eredményei alapján. *Regio*, 7. 3. 81–138.

2002 A romániai magyar népesség csökkenésének okairól. Néhány demográfiai szempont a 2002. évi népszámlálás előzetes közleményének értékeléséhez. *Magyar Kisebbség*, 4. 3–16.

VERES Valér

2002 A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról. *Magyar Kisebbség*, 4. 97–108.

ZANA Ágnes

2000 *Vegyes házasságok vizsgálata a kevert etnikumú Tekén*. Szakdolgozat. Miskolc–KVAT.